

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

סדר ברכות ההבדלה

(ק"ב ב') גופא, יו"ט שחל להיות אחר השבת -

(1) רב אמר: יקנ"ה (קידוש קודם להבדלה⁴).

(2) ושמואל אמר: ינה"ק (הבדלה קודמת²).

(ק"ג א') (ומסיק) מאי הוי עלה?

אביי אמר: יקזנ"ה (מאחר שמתחיל לקדש, יגמור כל הקידוש ויאמר זמ³).

ורבא אמר: יקנה"ז (אומר זמן בסוף כמו שמצינו בכל מקום⁴).

והלכתא כרבא.

רב הונא בר יהודה איקלע לבי רבא, אייתו לקמייהו מאור ובשמים, בריך רבא אבשמים ברישא, והדר אמאור⁵.

שיטות הראשונים

ברכת בשמים ממוצאי שבת ליום טוב: לא הוזכרה ברכת הבשמים. וכן פסק הרמב"ם. וביאר רשב"ם, לפי שאין מברכין על הבשמים ביום טוב, שגם ביום טוב יש לנו נשמה יתירה כשבת⁶. ותוספות כתבו דביום טוב ליכא נשמה יתירה, ומה שאין מזכיר בשמים, משום דשמחת יום טוב ואכילה ושתיה מועיל כמו בשמים. הר"ן כתב שיש מפרשים גזירה שמא יקטום, ודחה דבריהם⁷. וביאר הר"ן, שמשבת לחול יוצא ממנוחה שלימה לעמל גדול, וצריך הנחת נפש בבשמים. משא"כ משבת ליו"ט⁸. וראבי"ה כתב שיש שאמרו שאין צריך לסימן, דאין הבדלה בלא בשמים. והשו"ע⁹ פסק שאין אומרים בשמים.

¹ ס"ל קדושת היום עדיפא מהבדלה. אי נמי, דכי מבדיל ברישא מיחזי דהוי עליה קדושת היום כמשוי, ולפיכך יין קודם לקידוש כבית הלל (ברכות נ"א ב') דתדיר ושאינו תדיר, תדיר קודם. ואחר הקידוש נר והבדלה, כשאר מוצאי שבתות שהנר קודם להבדלה. רשב"ם.

² כדמפרש טעמא לקמיה (ק"ג א') משל דרבי יהושע בן חנניא למה הדבר דומה? למלך שיצא ואפרכוס נכנס; מלוין את המלך השבת להבדיל, ואח"כ יוצאין לקראת אפרכוס, לקראת יום טוב לקדשו.

³ שאם אין כאן קידוש, אין כאן זמן. אבל הבדלה, אינה גורמת לומר זמן. רשב"ם.

⁴ וטעמו של דבר, דזמן אומרו אפילו בשוק, ועיקרו אינו על הכוס, הלכך אומר לבסוף. רשב"ם. ושניהם סוברים כרב שקידוש קודם להבדלה.

⁵ וכמסקנת הגמרא, כדאמר רבי יוחנן: נהגו העם כבית הלל, ואליבא דרבי יהודה, דאמר לא נחלקו בית שמאי ובית הלל (כשאוכל בשבת ונמשכה סעודתו עד לאחר צאת השבת, ויש לו רק כוס יין אחד) על המזון שהוא בתחילה, ועל הבדלה שהיא בסוף, על מה נחלקו? על המאור ועל הבשמים, שלדעת בית הלל אומר בשמים ואחר כך מאור.

⁶ והקשו תוספות, אם כן במוצאי יום טוב אמאי לא תקינו בשמים?

⁷ דאמאי נגזור בתלוש שמא יקטום טפי ממחובר, דקיימא לן (סוכה ל"ז ב') הדס במחובר מותר להריח בו, ולא חיישינן להכי. ותו, כי קטים בתלוש מאי הוי, דהא ריחני כאוכלין דמו, שאין בהם משום תקון כלי, וכדאמרינן בפרק המביא (ביצה ל"ג ב') כי הוינא בי רב, הוה מפשח ויהיב לן אלוותא אלוותא, ואף על גב דחזו לקתא דנגרי וחציני.

⁸ הרי יש ביום טוב ג"כ קצת מנוחה. ומיו"ט לחול גם כן אינו יוצא ממנוחה גמורה, שהרי טרח באוכל נפש. ולפיכך אין מברכין על הבשמים בשניהם. ר"ן.

⁹ או"ח תעג"א. ומשנ"ב (ס"ק ג). מקורות: רשב"ם (ק"ב ב', סוד"ה ושמואל). ר"ן (כ ב ברי"ף, סוד"ה אביי). רמב"ם (הל' שבת כט, כב).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות פסח, סימן תעג)

א. מוזגין לו כוס ראשון ומקדש עליו, ומברך שהחינו. ואם חל בשבת, אומר ויכלו, ואם חל במוצאי שבת אומר יקנה"ז...
(או"ח, הלכות שבת, סימן רצו)
א. סדר הבדלה: יין, בשמים, נר, הבדלה וסימנה יבנה"ה...

היסח הדעת לעניין שתיית יין

(ק"ג א') רב יעקב בר אבא איקלע לבי רבא. חזייה דברין בורא פרי הגפן אכסא קמא, והדר בריך אכסא דברכתא, ואישתי. אמר ליה: למה לך כולי האי? הא בריך לן מר חדא זימנא!
אמר ליה: כי הוינן בי ריש גלותא הכי עבדינן.

אמר ליה: תינח בי ריש גלותא דהכי עביד, דספק מייתי לן ספק לא מייתי לן. הכא, הא מנח כסא קמן ודעתן עילויה.

(ק"ג ב') אמר ליה: אנא עבדי כתלמידי דרב. דרב ברונא ורב חננאל תלמידי דרב הוו יתבי בסעודתא, קאי עלייהו רב ייבא סבא. אמרו ליה: הב לן (כוס יין) וניברין (ברכת המזון). לסוף (נמלכו), אמרו ליה: הב לן (כוס יין) ונישתי (נמשיך בסעודה).

אמר להו: כיון דאמריתו הב לן וניברין (בהמ"ז), איתסרא לכו למישתי. מאי טעמא? דאסחיתו דעתיכו (משתית היין).

אמימר ומר זוטרא ורב אשי הוו יתבי בסעודה, וקאי עלייהו רב אחא בריה דרבא. אמימר בריך על כל כסא וכסא, ומר זוטרא בריך אכסא קמא ואכסא בתרא, רב אשי בריך אכסא קמא ותו לא בריך.

אמר להו רב אחא בר רבא: אנן כמאן נעביד?

אמימר אמר: נמלך אנא.

מר זוטרא אמר: אנא דעבדי כתלמידי דרב.

ורב אשי אמר: לית הילכתא כתלמידי דרב (דברכת המזון לאו אסוחי דעתא הוא), דהא יום טוב שחל להיות אחר השבת, ואמר רב: יקנה"ה.¹⁰

ולא היא! התם (כשאמר הב לן ונברין), עקר דעתיה ממשתיא. הכא (גבי יקנה"ה), לא עקר דעתיה ממשתיא (שעדיין לא שתי, וכל דעתו לשותת).

ראבי"ה (ח"ב, פסחים, ס' תקכה). תוספות (ק"ב ב', ד"ה רב אמר).

¹⁰ ולא בעי לברוכי ברכת בפה"ג תרי זימני, חד אקידוש וחד אהבדלה. והוא הדין לתרי כסי דקידוש היום וברכת המזון. וקשיא לרב ייבא סבא דאמר להו הכי אמר רב, הב וניברין אסור לכו למישתי, דא"כ קשיא דרב אדרב. רשב"ם.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שיטות הראשונים

מתי נחשב סילוק דעת בסעודה: בגמרא **בברכות**, מ"ב א', מבואר שאע"פ שסילק דעתו מלאכול, כל זמן שלא נטל ידיו, אינו נחשב סילוק. ובסתירה לכאורה לנאמר בסוגיין שכבר כשאמר הב לן וניברך, נאסר בשתיה. דעת **רבינו יונה** ו**ראב"ד**, דסוגיין ביין, והסוגיא בברכות, בפת.¹⁴ ודעת **תוספות והרא"ש**, דבין אם נטל ידיו, בין אם אמר הב לן וניברך, בשני האופנים נאסר לאכול עד שיברך. וראה להלן.

אמר הב לן וניברך האם יכול לאכול ולשתות: דעת **רש"י**¹², **רשב"ם**, **רשב"א** ועוד, שאסור לאכול עד שיברך ברכת המזון. דעת **רבינו יונה**, **ראב"ד**, ו**ר"ן**, דלשתות אסור בלא ברכה ראשונה, ולאכול מותר. ודעת **רא"ש ותוספות** שאסור גם לאכול בלא ברכה ראשונה.¹³ והשו"ע¹⁴ הביא דברי **רא"ש ורבינו יונה**. ובמקום אחר סתם **כרא"ש**¹⁵.

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות דברים הנוהגים בסעודה, סימן קעט)

א. גמר סעודתו ונטל ידיו מים אחרונים, אינו יכול לאכל ולא לשתות, עד שיברך ברכת המזון; ואם אמר: הב לן וניברך, הוי הסח הדעת ואסור לו לשתות אלא אם כן יברך עליו תחלה. ואכילה דינה כשתיה **להרא"ש**; אבל **להר"ר יונה** ו**הר"ן** אכילה שאני, שאף על פי שסילק ידו מלאכל ואפלו סלקו השלחן אם רצה לחזור לאכילתו אינו צריך לברך פעם אחרת, שכל שלא נטל ידיו לא נסתלק לגמרי מאכילה.

ג. אם לא אמר הב לן וניברך וגם לא נטל ידיו משנטל הכוס לברך, הוי הסח הדעת.
(או"ח, הלכות דברים הנוהגים בסעודה, סימן קעד)

ה. כל מה ששותה בתוך הסעודה די לו בברכה אחת, אלא אם כן כשיברך לא היה דעתו לשתות אלא אותו הכוס ונמלק לשתות אחר. **גה:** וכן מי שבא לסעודה ומושיטין לו הרבה כוסות, מברך על כל אחד ואחד דהוי נמלק (כל בו) וע"ל סי' קע"ט; וכן מי שברך על כוס ברכת נשואין ואינו יודע להיכן יגיע הכוס, כל אחד צריך לברך, דמקרי נמלק (אגדה פרק ערבי פסחים) וע"ל סימן ק"צ.

¹⁴ ואע"פ שלענין יין כיון שסילק דעתו מלאכול ואמר הב לן וניברך, אסור לו לשתות עד שיברך, לענין הפת אינו כן, אלא אע"פ שסילק דעתו מלאכול, ואפילו סילקו השלחן, אם רצה לחזור לאכילתו אין צריך לברך פעם אחרת; שכל שלא נטל ידיו לברך לא נסתלק לגמרי מאכילת הפת. ואחר שנטל ידיו אין לו לשתות ואפילו בברכה, שכיון שנטל ידיו יש לו לברך, דתכף לנט"י ברכה. רבינו יונה.

¹² כן כתב רש"י בברכות (מ"ב א', ד"ה לנטילת ידיים) ובפסחים (ק"ג ב', ד"ה כיון דאמריתו. וכן ראה רא"ש ברכות, ו'לא, בדעתו). אולם יש לציין שמדברי רש"י בכיסוי הדם (פ"ו ב', ד"ה כיון דאמר) משמע שמותר לאכול לאחר ברכה ראשונה (וכן כתבו תוספות, חולין, ד"ה אסור, בדעתו).

¹³ והרמב"ם כתב (הל' ברכות ד, ז-ח), **"גמר בלבו מלאכל או מלשתות ואחר כך נמלק לאכל או לשתות** - אף על פי שלא שנה מקומו, חוזר ומברך... היו שותין, ואמרו **'בואו וניברך ברכת המזון'** או **'בואו ונקדש קדוש היום'** - נאסר להם לשתות עד שיברכו או יקדשו. ואם רצו לחזור ולשתות קדם שיברכו או יקדשו, אף על פי שאינם רשאים - צריכים לחזור ולברך **'בנרא פרי הגפן'** תחלה ואחר כך ישתו. ודנו המפרשים בדבריו. ראה כסף משנה ועוד.

¹⁴ או"ח קעט, א. או"ח קצז, א. **ובביאור הגר"א** (קעט, ס"ק ד) **פסק כרבינו יונה**. וכתב המשנ"ב (קעט, ס"ק ג) וכן אם הסיח דעתו בהדיא בלבו מלשתות עוד, ואח"כ רוצה לשתות, ג"כ צריך לברך מתחלה על המשקה. וביאר בשעה"צ (ס"ק ט), דבשתיה כולי עלמא מודים דהיסח הדעת מצריכו לחזור ולברך אף שלא אמר הב לן וניברך. וראה ביה"ל (קעט, א, ד"ה אין צריך). מקורות: תוספות (ברכות מ"ב א', ד"ה תכף). רא"ש (ברכות ו'לא). רמב"ם וראב"ד (הל' ברכות ד, ז). רש"י (ברכות מ"ב א', ד"ה ולית). רשב"ם (פסחים ק"ג ב', ד"ה לית). רבינו יונה (ברכות ל א ברי"ף, ד"ה אלא).

¹⁵ כתב עוד הב"י, שמדברי רבינו ירוחם (נתיב טו, ח"י) נראה, שאם לא אמר הב לן וניברך, משנטל הכוס לברך, הוי היסח הדעת. וכן פסק השו"ע (או"ח קעט, א). וביאר הגר"א (ס"ק ז), כמו בנטילת ידיים, משום דתיכף לנט"י ברכה, ואסור להפסיק. והוא הדין כאן, משנטל כוס לברך, כמו שכתוב בברכות, נ"א ב', אין מסיחין על כוס של ברכה, ופירש רש"י, משאחזו עד שיברך. עיי"ש בביהגר"א. וראה עוד בהרחבה, ב"נתיבי הלכה - ברכות", על מ"ב א'.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

בעזרה ש"ת
כ' אדר תשפ"א
מסכת: פסחים | פרק: י | דף: ק"ג

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

(או"ח, הלכות ברכת המזון, סימן קצז)

א. שנים שאכלו כפאחד וגמרו, ובא שלישי, כל היכא דאי מיתי להו מדי מצו למיכל מניה, מצטרף בהדיהו; ותיבם לתן לו לאכל כדי שיצטרף עמהם והוא שבא עד שלא אמרו: הב לן ונבריה, אבל אם אמרו: הב לן ונבריה ואחר כך בא השלישי, אינו מצטרף עמהם. **הגה:** ונטילת מים אחרונים כהב לן ונבריה דמי (מדרכי פרק ג' שאכלו) ועין לעיל סי' קע"ט.
(או"ח, הלכות פסח, סימן תעז)

ב. אם שכח ולא אכל אפיקומן, ולא נזכר עד שנטל ידיו או שאמר הב לן ונבריה, אוכל אפיקומן בלא ברכת המוציא...

נר ההבדלה

(ק"ג ב') כי מטא (רבא) לאבדולי, קם שמעיה ואדליק אבוקה משרגא (מנר דלוק).

אמר ליה: למה לך כולי האי, הא מנחא שרגא?

אמר ליה: שמעא מדעתיה דנפשיה קא עביד.

אמר ליה: אי לא שמיע ליה מיניה דמר, לא הוה עביד.

אמר ליה: לא סבר ליה מר, אבוקה להבדלה מצוה מן המובחר?!

שיטות הראשונים

אבוקה להבדלה כשמונח נר לפניו: כתב **המרדכי** בשם ה"ר **יעקב מקרובויל**, דלרבא, אבוקה להבדלה מצוה מן המובחר, אבל היכא דאיכא כבר נר אחד, לית לן לאהדורי אבוקה.⁴⁶ ובשם **מהר"ם** כתוב, שהיה נוטל אבוקה בידו, אע"פ שיש לו נר אחר.⁴⁷

הגדרת אבוקה: כתב **האגודה** אבוקה להבדלה, והוא הדין נר בשתי פתילות. והביאו **הרמ"א**.⁴⁸

אין לו אבוקה: כתב **בארחות חיים** בשם **תוספות**, שאם אין לו אבוקה, צריך להדליק נר אחר לצורך הבדלה, חוץ מהנר המיוחד להאיר בבית. וכתבו **השו"ע**⁴⁹ בשם יש מי שאומר.

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סימן רצח)

ב. מצוה מן המבחר לבָרַךְ על אבוקה. ויש מי שאומר שאם אין לו אבוקה צריך להדליק נר אחר לצַרְף הַבְדֵּלָה חוץ מהנר המיוחד להאיר בבית. **הגה:** ונר שיש לו שתי פתילות מקרי אבוקה (אגדה).

⁴⁶ עיי"ש במרדכי מהלך הסוגיא לפי הבנה זו.

⁴⁷ והשו"ע (או"ח רצח,ב) סתם דבריו, אמנם בב"י הביא דברי מהר"ם בלבד. מקורות: מרדכי (תוספת מערבי פסחים, ד"ה א"ל ולא סבר לה מר). מהר"ם (תשב"ץ קטן, סי' פא).

⁴⁸ או"ח רצח,ב. מקורות: האגודה (מסכת פסחים, פרק י, אות עט).

⁴⁹ או"ח רצח,ב. מקורות: ארחות חיים (ח"א, הלכות הבדלה, אות יז).